

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

1 dition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Télépli: St. 865

xxvème ANNÉE

15 Juillet 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 301

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi beşinci sene

15 Temmuz 1930

PIERRE LOTİ - CENAN

Cumhuriyet gazetesi 19 haziran tarihli nushasında kendini *Matin* gazetesinde *Cenan* gösteren bir kadından bahs ediyor ve kadının resmini köyüyor. Ak saçlı ihtiyar bir kadın !.. resme bakınca hayretten kendimi alamadım. Çünkü dünyada *Cenan* ne benzemeyen bir insan var ise oda bu kadın olmak lâzım gelir. Pierre Loti nin *Désenchantées* romanı zan olunduğu gibi büsbütün bir efsane olmadığı gibi *Cenan* da büsbütün esatiri bir şahıs değildir.

Piyer Loti Abdülhamid zamanında İstanbulda Vautour sefaret maiyet vapuru kumandanı iken ksnidisi ile bir buçuk sene mütemadi temasda bulundum. Bu sayede onun bir çok ahvaline vakıf oldum. Dezanşantenin esası o esnada cereyan eden hakiki bir hadise üzerine kurulmuştur.

O sırada büyük rütbe ve mevkide bir zat kızını evlendirmek istemişti. Aradı, taradı, rütbe ve mekamca, itibar ve haysiyetce kendisinden daha büyük bir adamın oğluna vererek bu sayede o adamın mevki ve nüfuzu ile mevkiini takviye ve tahkim etmek fikrine düştü. Kızının gönlüne, rızasına bakmadı. Reyı zatisile damadı buldu. Keyfiyyet Abdülhamide arz olundu. Evlenmeleri hakkında iradei seniye sadır oldu. Fakat kız münevver ve kendini müdrük bir kız olduğundan tanımadığı, sevmediği bir erkekle evlenmek istemedi, red etti, isyan etti, faidesi olmadı. Her halde haysiyeti pederi ve iradei padişahiyi yerine getirmek lâzımdı. İster istemez o kocayı aldı. İşte bu hanım Piyer Loti nin romanında *Cenan* namını aldı. Vakayı büyük edibe yetiştiren, tafsilâtı ile nakl eden asılları Fransız iki Türk hanımı idi. Bunlar da mustaar namlarla romana dahil oldular. Piyer Loti de vusati hayal ve dehayı san'at kadar payansız ne vardı !.. İşte bu hakiki eşhas hayal ve sanat dehasile karışdırılarak dezanşante romanı vücuda gelmiştir. Bir

vakayı uzaktan işitmek, vakanın etrafında dolaşan eşhasdan bazıları ile temasta bulunmak kalemi sihri belagat saçan o büyük ve lâyemut edibe bir güzel roman yazmağa kafi gelmişti. Şu halde tekrar söylerim: dezanşante kitabı büsbütün bir efsane değildir. Bunu katiyetle temin edebilirim. İstanbulda o vakayı hatırlayan daha bir çok adamlar vardır.

Pierre Loti nin Türkler hakkında yazdığı sırf efsane bir kitabı var ise o da *Asiade* dir. Bu roman baştan başa muhayyel ve gayri vakidir. Adeta yalandır, uydurmadır. Topkapıdaki Hadice mezarını koca edible birlikte yaptırdığımız halde bir gün kendimi zapt edemeyerek *Asyade* romanının sırf hayalattan ibaret olduğunu kendisine söylemiştim. ve buna fena halde kızmıştı. Kalbinde Türklerle ve türklüğe samimî ve lâyetegayyer bir aşk taşıyan ve bu aşkını mezara girinceye kadar muhafaza eden bu büyük ve kıymetdar dostun ruhunu takdis ettiğim için bu bahste daha ileri gitmemekte mazurum. Madam ki onun yüksen ruhu *Asiade* nin ve mezarının hakiki olarak telakki edilmesi arzu ediyor, o ruhu şad etmek, incitmemek lâzımdır. Esasen Piyer Loti her türkün illebed takdis ile yad edeceği tarihi bir şahsiyettir. Onun dostluğunu, fedakârlığını hiç bir türk unudamaz.

Kadınlık bahsına gelince filhakika Piyer Loti Vautour kumandanı olarak İstanbulda bulunduğu zamanlarda Türk kadını başka idi. Kadınlar saraylarda ve kafesli evlerde otururlar, yaşmaklı, ferceli, peçeli, çarşafı, şemsiyeli olarak gezerlerdi. Polisler kadınların eyi örtünüp örtünmediklerine bakarlar ve lüzumunda müdahale ederlerdi. Şiddetle tesettür için her gün irade çıkardı. Kadınlar polisin elinde bir oyuncak gibi idiler. Harem vardı. Selâmlık vardı. Çok zaman geçmediği için bu halleri daha unutmadık.

ŞİİR

ÂTEŞ BÖCEĞİ

Ne güzeldi bahçede, dün giceki manzara !
 Seyre daldım, tercihan, karanlık hülyâlara :
 Uçuyordu muttasıl bir çok âteş böceği ,
 Ortalık dönmüşdü nûr püsküren fevvareye .
 Varmıdır hiç sevmeyen bu kandilli böceği ,
 Çevirirken havâyı sırmalı bir hâreye ?
 Ne ağaca, ne yere, ne bir ota kondular ,
 Ne çiçeğe, ne güle; ne bana dokundular ;
 Sessizce parlayarak sağa, sola döndüler,
 Seker gibi uçuşup altın kırık çizgiler ,
 Çize, çize havâda durmadan gezindiler ;
 Her parlayan şey gibi bir az sonra söndüler .
 Zorlıca bir kara yel esince birdenbire ,
 Dağılıp gizlendiler her birisi bir yere .
 Hepsî birden uçmada aşkın parmağı vardı,
 Kimse için degildi bu bir fener alayı .
 Yeşil ışıkla ilân ederek iştilhayı ,
 Uygun bir eş bekleyen genç kızlar ararlardı .
 Çapkinları dağıtan rüzgâr değil de, sanki ,
 Koruyucu bir melek kanadının yelidi ;
 O kurtardı çoğunu muhakkak bir ölümden .
 Yana, yana aranan bu yıldırak kız, yarın ,
 Olacaktı, çok yazık, bir ışiksiz dul kadın .
 İnsanlarda kazanır bâzan böyle zulümden .

Ebubekir Hazim

Ateş böceği hakkında not

« Ateş böceği » dedigimiz ışıklı — Sineklerin
 yalnız erkekleri kanatlıdır. Tırtıl halinde yaşa-

Türk kadınlarının şu gördüğümüz harikulâde inkilâbî türk kadınlarının hilkatlarında mündemic kabiliyeti fevkalâdeye haml olunur. Bir milletde bu yüksek kabiliyet büyük bir mefharettir.

Matin gazetesine ak saçlı acuz halinde kendini Cenân diye gösteren kadının hakiki Cenân olması ihtimali yokdur. Benim tesauvur ettiğim Cenân ne böyle ihtiyarlamıştır, ne de Cenân diye kendini ortaya atar. İhtimalki bu kadın Cenânın hiç bir vakit romanı benimseyerek ismi hakikisi ile kendini teşhir etmeyeceğini takdir ettiği için kendine Cenân namını vererek ortaya atılmıştır, öyle zan ederim.

Zeki Magamız

yan dişileri uçmak imtiyazından mahrumdurlar.

Erkeklerin, bahar ve yaz mevsimlerinde bağlarda, bahçalarda, kirlarda görünmez bir yığından uçmuş kıvılcımlar gibi sürü, sürü uçuşmaları izdivaca hazırlanan dişileri bulmak içindir :

Erkeklerde olduğu gibi dişilerinde bedenlerini teşkil eden boğumlardan « sondan evvelki » ikisi hilal şeklinde fosforludur, ve erkeklerin ışıklarından farklı olarak zümürten geçmiş güneş ziyası gibi yeşil bir ışık neşr ederler.

Çitleşme mevsimi gelince, bu nazeninler otlar, çiçekler arasında yeşil fenerlerini kaldırarak zıfat mevkiini gösterirler, çünkü, ziyalı olan yarım buğumlar yere müteveccih bulunduklarından kuyruk kaldırılmazsa ışık yukardan görülmez. Bu düğün meşalesini gören erkek bire elektirik şeraresi gibi derhal oraya iner ve bir müddet aşikane koklaşıp kuçaklaştıktan sonra birleşirler. Hiç ayrılmaksızın ertesi güne kadar uzayan bu vuslatın nihayeti ebedi bir hicranın başlaugıcı olur, yâni erkek sevgili zevcesinin kucağında bu fânî hayat چراغını söndürerek ebediyyen cennet bahçalarında uçmaya gider.

Yalnız bir gice safâsından sonra dul kalan gelin Hanım da ancak yigirmi gön yaşar; yumurtalarını, yahut tohumlarını münasib yerlere bırakarak inkişâflarını tabiatın lutfuna tevdi ile nev'i idame vazifesini ikmâl eder, etmez, aşk ve şehvet kurbânı olan sevgili kocasına iltihak eder.

Hayatın son şeklinde âteş böcekleri ile ipek böceği kelekleri arasında müşâbehet vardır. Bonlarda kozalar içinde, tırtıl hâlinde uyuyup kelek şeklinde oyandıktan sonra ki kısa ömürlerini münhasıran aşk ve şehvetle geçirirler.

Anatol Frans, kitablarından birinde bu keleklerin tatlı bir rü'yâ içinde ölüp gitmeye benzeyen kısa hayatlarından bahs ederek şu tecielliye, ömürlerinin sonlarında bu zevk ve lezzetden mahrûm olan insanların tâlilerine tercih ediyor.

Evet, hayâtın ibtidalarında tanıdığı ve dadandığı leziz bir nimetden sonlarında mahrûm olarak acı hasıstler içinde ölmekdense, evvelce tanımadığı bir lezzetden son zamanlarda müstefit olarak ağız tadı ile ölüp gitmek her halde müreccah olduğundan büyük fransız edibinin şu gıptalı tercihte hakkı âşikârdır!

E. H.